



emcdda.europa.eu

Наркотиците във фокус

Брифинг на Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите

ISSN 1830 – 5385

Намаляване на търсенето на наркотици: глобални научни данни за местни действия

Разработването на основани на данни мерки за намаляване на търсенето на наркотици е основна цел на политиката в областта на наркотиците, осъществявана на национално равнище, равнище Европейски съюз (ЕС) и глобално равнище. За да се изпълни тази цел се използва специален дискурс, който борави

с редица свои понятия, включително термини като най-добра практика, стандарти за качество, насоки, протоколи, системи за акредитация и сравнителен анализ. Настоящият документ предоставя на читателите ясни определения на използваните термини, като в същото време представя постиженията и съществуващите

предизвикателства, свързани с процеса на практическото приложение на научните знания в областта на намаляване на търсенето на наркотици. Специално внимание е отделено на „най-добра практика“ във връзка с нарастващата популярност и значение на това понятие в Европа.

Ключовите проблеми накратко

1. Насърчаването и обменът на най-добра практика се счита за важна стратегия за повишаване ефективността на мерките, свързани с наркотиците, и за ефективно използване на ограничените ресурси.
2. Насоките и стандартите са едни от най-често използваните инструменти за стимулиране на най-добри практики. В Европа понастоящем са налични разнообразни насоки, които органите, вземащи решения могат да използват, адаптират и актуализират съобразно съответните национални условия, вместо да разработват отначало нови инструменти.
3. Нараства обемът на научните данни, потвърждаващи ефективността на мерките в областта на наркотиците, които могат да се използват за разработване и актуализиране на стандарти и насоки. Налице е нов акцент върху прекратяването на неефективните инвестиции и преустановяването на „незадоволителни практики“ и изпълнението на мерки с ниско качество.
4. На европейско равнище е реализиран нов проект с цел подпомагане постигането на консенсус относно минимални стандарти за качество в областите на превенцията и лечението на употребата на наркотици и намаляването на щетите, както и прилагането на стандартите за качество в практиката.
5. Възникнаха нови научни дисциплини, свързани с методите за успешно предаване на знания: науки за прилагането на знания, науки за преноса на знания и мобилизация на знания. Идентифицирането на пречките пред осъществяването на промените и използването на различни стратегии за практическо приложение са важни предпоставки за успех.
6. По отношение на най-добрите практики все още са налице множество празноти в съществуващите научни знания, като постоянно възникват нови проблеми, които трябва да бъдат разрешени. Прилагането на систематичен анализ на празнотите ще способства за насочване на следващите стъпки и бъдещите насоки на развитието.

Определения

Най-добра практика: най-ефективно прилагане на наличните научни данни към текущите дейности.

Научни данни: понятие, заето от областта на медицината, което се определя като „съзнателна, целенасочена и внимателна употреба на актуалната най-добра практика при вземане на решения за грижите за отделни пациенти“ (Sackett, 1996 г.). Когато това понятие се използва във връзка с дейностите за намаляване на търсенето на наркотици, то се отнася до употребата на научни данни за обосноваване на решения за предприемане на мерки.

Насоки: „документи, които включват препоръки за подобряване на грижите за пациентите, които се основават на систематичен преглед на публикуваните научни данни и оценка на предимствата и недостатъците на алтернативните методи за грижи“ (Institute of Medicine, 2011 г.).

Протоколи: документи, в които са разписани процедурите за изпълнение на определени задачи.

Стандарти и стандарти за качество: принципи и набори от правила, основани на научни данни (Brunsson and Jacobsson, 2000 г.), които се използват за провеждане на мерки, препоръчани в насоки. Те могат да се отнасят до въпроси, свързани със съдържанието, процеси или структурни аспекти.

Акредитиране: процес на независима оценка на качеството на работата на институция, предоставяща дадена услуга, основан на конкретни критерии и стандарти, формулирани от акредитиращия орган.

Сравнително оценяване: процес на сравнение на процесите по предоставяне на услуги и ефективността на услугите с най-добри практики по предоставянето на други услуги. Обикновено предмет на измерване са аспектите качество, време и разходи.

1. Разбиране на най-добрата практика

Неотдавна група европейски експерти, работещи под егидата на ЕЦМНН, разработиха определение на понятието „най-добра практика“. Казано накратко, най-добрата практика е най-ефективното прилагане на наличните научни знания при изпълнение на текущите дейности в областта на наркотиците. Идентифицирани са редица фактори, които допринасят за това дадена мярка да бъде определена като „най-добра практика“. Обобщено казано, за да представлява най-добра практика дадена мярка трябва да се основава на най-надеждните налични научни данни за това кои дейности са доказано ефективни с оглед постигане на успешни резултати, а също така да е адаптирана към потребностите на тези, към които е насочена. Използваните методи следва да са прозрачни, надеждни и възможни за трансфериране, както и да подлежат на актуализиране с оглед развитието на научните знания. Що се отнася до прилагането, следва да се отчитат факторите, свързани с местните условия, а мярката следва да е хармонизирана с други действия в рамките на цялостен подход към проблемите, свързани с наркотиците.

Най-добрата практика е тясно свързана с понятието за „основана на научни данни практика“, определено като съзнателна, целенасочена и внимателна употреба на най-добрите актуални научни данни при вземане на решения (Sacket и кол., 1996 г.), и предполага внимателно интегриране на научни знания и експертен капацитет по отношение на прилагането с цел правилно адаптиране на мярката към отделните лица и/или към конкретни условия. Една мярка, представляваща най-добра практика, следва да обезпечи по-добри резултати в сравнение с другите мерки, а оттам и ефективно разпределение на ресурсите.

2. Насоки и стандарти: популярни инструменти за стимулиране на най-добрата практика

Най-широко прилаганата в Европа стратегия за стимулиране на най-добрата практика е разработването на насоки и стандарти. Установено е, че през 2011 г. в европейския

регион се използват 143 набора от насоки за лечение за употреба на наркотици, много от които в областта на опиоидната заместителна терапия. В много случаи процесът на изготвяне на нови насоки или стандарти понастоящем се основава на използване на съществуващи примери от националната практика (при условие, че те се основават на научни данни) и адаптирането им към местните условия, с което се постига спестяване на ресурси. Опис на националните насоки и стандарти за лечение, превенция и намаляване на вредите е поместен на поддържащия от ЕЦМНН портал за най-добри практики, достъпен на следния адрес: <http://www.emcdda.europa.eu/best-practice>.

Стимулирането на най-добрата практика посредством насоки, стандарти и други подобни инструменти е свързано и с някои предизвикателства. Първото от тези предизвикателства е да се гарантира, че тези инструменти са основани на надеждни научни данни и се актуализират редовно съобразно публикуваните нови систематични прегледи. Второто предизвикателство е да се използват по най-пълноценния начин насоките, които са налични понастоящем в Европа. И накрая, важно е да се гарантира правилното прилагане на насоките и стандартите.

3. Използване и достъп до научни данни

Броят на научните изследвания, посветени на ефективността на мерките, свързани с наркотиците нарасна многократно през последните петдесет години, което породило необходимост от изготвяне на висококачествени обобщения на литературата. В края на деветдесетте години в рамките на организацията „Cochrane Collaboration“ (международна организация с нестопанска цел, която подготвя, поддържа и популяризира достъпа до систематични прегледи на литературата относно ефективността на здравните грижи) беше създадена редакционна група за наркотиците и алкохола. Групата „Cochrane“ за наркотиците и алкохола има за цел да изготвя и разпространява систематични прегледи на изследвания, посветени на превенцията, лечението и рехабилитацията на проблемната употреба на наркотици и алкохол. И понастоящем групата сътрудничи с поддържащия от ЕЦМНН портал за най-добри

„Всички мерки се предприемат с добри намерения, но не всички мерки са еднакво ефективни. Днес повече от всякога е нужно да инвестираме в ефективни подходи и да прекратим инвестициите в неефективните подходи. За да постигнем тази цел, се нуждаем не само от общо разбиране на научните данни относно ефективността, но също така и от насоки, осигуряващи предоставянето на висококачествени местни услуги“.

Волфганг Гьотц,
директор на ЕЦМНН

практики за обобщаване на наличните данни за реализирани мерки.

Настоящият финансов климат налага всички органи, отговорни за вземане на решения да намерят начини за контрол на разходите, без това да е свързано с намаляване на качеството на грижите. Наред с използването на наличните научни данни с цел идентифициране на ефективни мерки те все по-често биват приведени като аргументи за ограничаване или прекратяване на прилагането на неефективни подходи и услуги. Националният институт за високи постижения в здравеопазването (NICE) в Обединеното кралство предприе т. нар. процедури по „прекратяване на инвестициите“ с цел преустановяване на финансирането на клинични дейности, които имат „ниска ползност“, например защото не са клинично ефективни, характеризират се с незадоволително съотношение между рисковете и ползите или не са обосновани в достатъчна степен с приемливи научни данни. Това включва оттегляне на здравни ресурси от съществуващи медицински практики, за които е направена преценка, че осигуряват недостатъчни или никакви ползи за здравето срещу съответните разходи и следователно не обезпечават ефективно оползотворяване на ресурсите.

4. Да се учим едни от други — минимални стандарти за качество за Европа

Макар че всяка европейска страна е разработила собствена стратегия и ответни действия във връзка с проблемите

с наркотиците, отчитайки мащаба на своя проблем с наркотиците и наличните ресурси, съществуват очевидни ползи от обмена на опит и извлечени поуки с други страни, който способства за разработване на подходи за повишаване на качеството и провеждане на изследвания, посветени на ефективността. Минималните стандарти за качество на европейско равнище трябва да добавят стойност към съществуващите стандарти в отделните държави-членки и да вземат предвид разликите между системите за здравеопазване и наличния капацитет в отделните страни.

В рамките на реализиран неотдавна проект, финансиран от Европейския съюз, бяха разработени Европейски минимални стандарти за качество (EQUS) за превенция и лечение за употреба на наркотици и за намаляване на щетите, като за тази цел бяха събрани експерти и заинтересовани страни от европейски и други страни със задачата да предложат списъци с минимални стандарти, основани на научни данни и консенсус между специалистите. Европейските стандарти за качество на дейностите за превенция на употребата на наркотици бяха адаптирани с цел да се използват за темата „превенция“ в рамките на проучването, като бяха публикувани през декември 2011 г. от ЕЦМНН в поредицата Ръководства и са достъпни за безплатно изтегляне и поръчка от уебсайта на ЕЦМНН с адрес: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention-standards>. Резултатите от проучването EQUS ще бъдат допълнително разработени от Европейската комисия с цел да се изготви

проектопредложение, което ще бъде предоставено на Съвета на Европейския съюз.

5. Прилагане на научните данни посредством насоки, стандарти и други инструменти

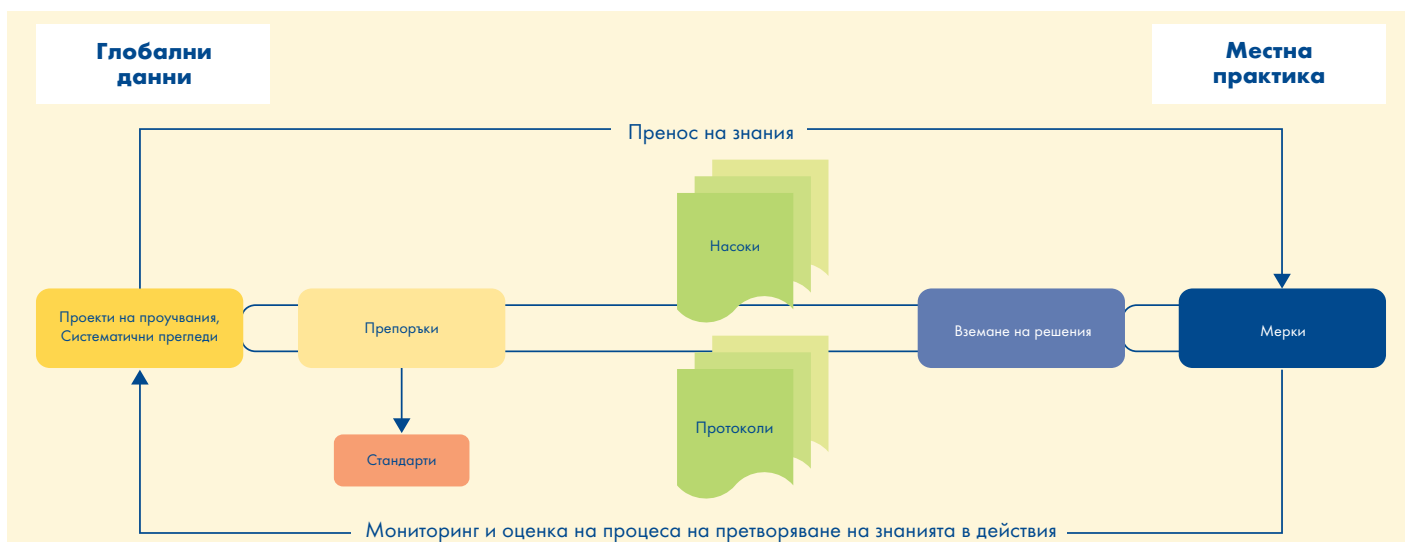
Успешното използване на научните данни в практиката посредством насоки и стандарти изисква както планиране, така и проактивен подход. За претворяването на научните знания в действия се използва широк кръг от дейности, като във връзка с тази тема възникнаха няколко нови научни дисциплини, като например: науки за прилагането на знания, науки за преноса на знания и мобилизация на знания. За голяма част от тези подходи отношението между научни данни и експертен консенсус има основно значение за процеса на практическо прилагане. С оглед на успешното практическо прилагане, експертният консенсус има решаващо значение за идентифициране на значимите въпроси, адаптиране на препоръките към местните условия и правилно структуриране на мерките и тяхното съобразяване с нуждите на целевата група. Макар че националните подходи често се различават дейностите за идентифициране на т. нар. „пречки пред осъществяването на промените“ в целевата група и активните действия за ограничаване до минимум на тези пречки могат да способстват за по-широко възприемане на новите мерки. Наред с това използването на стимули като обучение, акредитиране или сертифициране може да подпомогне успешното прилагане на

стандартите за качество в областта на мерките за намаляване на търсенето на наркотици.

6. Следващи стъпки: идентифициране на празнотите и отчитане на новите проблеми

Развитието в областта на научните изследвания, свързани с наркотиците и на основаните на научни данни практики доведе до създаване на нови инструменти за повишаване ефективността на предприеманите в Европа ответни действия във връзка с проблемите с наркотиците. Същевременно обаче този процес разкри съществуването на значителни празноти в наличните научни знания, като е очевидно, че съществуващите насоки или стандарти не във всички случаи са разработени по такъв начин, че да стимулират най-добрите практики. Освен това в резултат на промени на ситуацията в областта на наркотиците, като например наличието на застаряваща група употребяващи опиоиди или употребата на нови вещества, понастоящем се налага да се провеждат нови научни изследвания и да се изготвят нови ръководни материали. ЕЦМНН и партньорите на центъра са поели ангажимент да извършат анализ на празнотите в научните знания в областта на най-добрите практики и активно да подкрепят обвързването на глобалните знания и местните практики в Европа посредством проактивно разпространение на научни данни, предоставяне на подкрепа за адаптиране на насоки или подпомагане изготвянето на оценки на въздействието и осъществяването на обмен на опит.

Рамката за пренос на знания



Наркотиците във фокус е поредица за подпомагане на политиките, издавана от Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (ЕЦМНН), Лисабон. Публикациите излизат периодично на 23-те официални езика на Европейския съюз, както и на норвежки и турски. Език на оригинала: английски. Всяка част от статията може да бъде възпроизведена, при условие че се посочи източникът.

За **безплатен абонамент** уточнете изискванията си по електронната поща: publications@emcdda.europa.eu

Cais do Sodré, 1249-289 Лисабон (Lisbon), Португалия (Portugal)
Тел. +351 211210200 • Факс +351 218131711
info@emcdda.europa.eu • www.emcdda.europa.eu

Заклучения и съображения за политики

1. През последните две десетилетия в Европа се наблюдава нарастващ интерес към разработването и популяризирането на най-добри практики. Използват се различни инструменти за стимулиране прилагането на основани на научни данни практики при осъществяване на мерките за намаляване на търсенето на наркотици, като например насоки и стандарти за качество. На национално равнище разпространението и адаптирането на вече публикувани насоки, основани на научни данни, вместо да се разработват нови се доказва като ефективно по отношение на разходите решение, което способства за осигуряване на качеството. На европейско равнище неотдавна беше въведена процедура за стимулиране на консенсуса относно минимални стандарти за качество.
2. В бъдеще е необходимо да бъдат въведени в действие процедури, гарантиращи редовното преразглеждане на прилаганите насоки и стандарти при получаване на достъп до нови научни данни. Наред с това особено важно значение имат текущите дейности за популяризиране и разпространение на насоките и стандартите сред специалистите и органите, вземащи решения. Въпреки разширения напоследък достъп до научни данни за ефективността (и неефективността) на мерките, свързани с наркотиците, все още са налице празноти в знанията и е необходимо да се предприемат научни изследвания за попълване на тези празноти. Особено полезно би било приемането на европейска програма за научни изследвания, в рамките на която с приоритет се ползват въпросите, свързани както с ефективността на мерките, така и с подобряването на взаимодействието между научните изследвания и практиката.
3. Със своя опит в областта на мониторинга и разпространението на най-добри практики ЕЦМНН ще продължи да стимулира и подкрепя мерките за повишаване на качеството в областта на наркотиците в Европа. Проактивното разпространение на научни данни, наставничеството и адаптирането на насоки, подкрепата за формулиране на цели, оценката на въздействието и подпомагането на обмена на опит са само част от дейностите, които ще продължим да предоставяме на заинтересованите страни.

Основни източници

- Amato, L., Davoli, M., Vecchi, S. и кол. (2011 г.), „Cochrane systematic reviews in the field of addiction: What's there and what should be“, *Drug and Alcohol Dependence*, том 113 (бр. 2–3), стр. 96–103.
- Brunsson, N. и Jacobsson, B. A. (2000 г.), „A world of standards“, Oxford University Press, Ню Йорк.
- Costa Storti, C., De Grauwe, P. и Reuter, P. (2011 г.), „Economic recession, drug use and public health“, *International Journal of Drug Policy*, том 22, бр. 6, стр. 321–325.
- Grimshaw, J. M., Thomas, R. E., MacLennan, G. и кол. (2004 г.), „Effectiveness and efficiency of guideline dissemination and implementation strategies“, *Health Technology Assessment*, бр. 8(6), стр. iii – 72.
- Guyatt, G. H., Oxman, A. D., Vist, G. E. и кол. (2008 г.), „GRADE: an emerging consensus on rating quality of evidence and strength of recommendations“, *British Medical Journal*, бр. 336 (7650), стр. 924–926.
- Institute of Medicine (2011 г.), „Clinical practice guidelines we can trust“, The National Academies Press, Вашингтон, Федерален окръг Колумбия.
- Moja, P. L., Castelli, B., McCauley, L., Grilli, R. и Auxilia, F. (2005 г.), „Cochrane EPOC group: closing the gap between quality assurance and organisation of care research and front line professionals“ (оригиналният текст е на италиански език), *Annali di Igiene: Medicina Preventiva e di Comunita*, бр. 17(6), стр. 585–590.
- National Institute for Clinical Excellence (2011 г.), „NICE 'do not do' recommendations“, документ, достъпен на адрес: <http://www.nice.org.uk/usingguidance/donotdorecommendations/index.jsp>
- ОИСР (2011 г.), „Economic Policy Reforms Going for Growth“, публикация на ОИСР, достъпна на адрес: <http://dx.doi.org/10.1787/growth-2011-en>
- Sackett, D. L., Rosenberg, W. M., Gray, J. A., Haynes, R. B. (1996 г.), „Evidence-based medicine: what it is and what it isn't“, *British Medical Journal*, бр. 312 (7023), стр. 452–454.
- Straus, S., Tetroe, J. и Graham, I. D. (редактори) (2009 г.), „Knowledge Translation in Health Care: Moving from Evidence to Practice“, Wiley Blackwell, Оксфорд.
- Проект „ADAPTE Collaboration“ (2011 г.), „The ADAPTE Process: Resource Toolkit for Guidelines Adaptation“, (версия 2.0), достъпна на адрес: <http://www.g-i-n.net>
- Wensing, M., Bosch, M. и Grol, R. (2010 г.), „Developing and selecting interventions for translating knowledge to action“, *Canadian Medical Association Journal*, бр. 182(2), стр. E85–E88.

Информация в интернет

Портал на ЕЦМНН за най-добри практики
<http://www.emcdda.europa.eu/best-practice>



Служба за публикации

ОФИЦИАЛЕН ИЗДАТЕЛ: Служба за публикации на Европейския съюз
© Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите, 2012 г.
ДИРЕКТОР: Волфганг Гьотц
АВТОРИ: Марика Фери, Алесандра Бо
РЕДАКТОР: Мари-Кристин Ашби
Графично оформление: Dulton Merryfield Ltd, Обединеното кралство
Printed in Luxembourg